

PAWEŁ MACHULAK
JAKUB ZIEMBA

Outsourcing w działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej – zagadnienia prawne

Celem niniejszego artykułu jest omówienie zagadnień prawnych związanych z problematyką outsourcingu w działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej. Autorzy podkreślają istotne znaczenie przepisów o outsourcingu dla prowadzenia działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej, dokonując ich interpretacji na tle prawodawstwa unijnego, stanowisk EIOPA¹ oraz poglądów doktryny.

Słowa kluczowe: *outsourcing*, czynności ubezpieczeniowe, funkcje należące do systemu zarządzania.

Wprowadzenie

W ustawie z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej² (dalej: u.d.u.r.) zamieszczone zostały przepisy dotyczące *outsourcingu* w działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej. Przepisy te zostały uchwalone w wyniku konieczności implementacji do krajowego porządku dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/138/WE z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Wyłącalność II)³ (dalej: dyrektywa Solvency II). Uregulowania dotyczące *outsourcingu* w działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej zawarte zostały również w rozporządzeniu delegowanym Komisji (UE) nr 2015/35 z dnia 10 października 2014 r. uzupełniającym dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/138/WE w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Wyłącalność II)⁴ (dalej: Rozporządzenie Delegowane). Istotne znaczenie

1. Europejski Urząd Nadzoru Ubezpieczeń i Pracowniczych Programów Emerytalnych.

2. Dz. U. z 2015 r. poz. 1844, z późn. zm.

3. Dz. Urz. UE.L z 2009 r. nr 335, str. 1.

4. Dz. Urz. UE.L z 2015 r. nr 12, str. 1.

dla interpretacji przepisów o *outsourcingu* w działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej będą mieć również Wytyczne dotyczące systemu zarządzania wydane przez EIOPA⁵ (dalej: Wytyczne).

Problematyka *outsourcingu* ma dużą wagę dla funkcjonowania zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji. Nie skupiając się jednak na ekonomicznej analizie tego zjawiska, czy też jego wpływie na ryzyko operacyjne, zauważyć należy, że regulacje prawne niejednokrotnie determinują modele biznesowe stosowane przez zakłady ubezpieczeń i reasekuracji (czego byliśmy ostatnio świadkami choćby w odniesieniu do opodatkowania podatkiem VAT usług świadczonych przez zewnętrznych dostawców). Dlatego też niezmiernie istotne jest określenie uwarunkowań prawnych *outsourcingu*, tym bardziej, że – jak postaramy się wykazać w dalszej części artykułu – w praktyce niemal każda umowa, którą zawiera zakład ubezpieczeń lub zakład ubezpieczeń z zewnętrznym dostawcą powinna być przeanalizowana pod kątem powołanych wyżej regulacji. Co więcej, norm prawnych wynikających z tych przepisów nie można stosować *en bloc*, gdyż zakres ich zastosowania jest zróżnicowany w zależności od działań, które zakład ubezpieczeń lub reasekuracji ma zamiar powierzyć zewnętrznemu dostawcy w drodze *outsourcingu*. Warto zatem omówić węzłowe zagadnienia wiążące się z interpretacją przepisów dotyczących *outsourcingu* w działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej.

1. Pojęcie *outsourcingu* w działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej

Zgodnie z definicją legalną zawartą w art. 3 ust. 1 pkt 27 u.d.u.r. pojęcie *outsourcingu* w tej ustawie oznacza: „umowę między zakładem ubezpieczeń albo zakładem reasekuracji a dostawcą usług, na podstawie której dostawca usług wykonuje proces, usługę lub działanie, które w innym przypadku zostałyby wykonane przez zakład ubezpieczeń lub zakład reasekuracji, a także umowę, na podstawie której dostawca usług powierza wykonanie takiego procesu, usługi lub działania innym podmiotom, za pośrednictwem których wykonuje on dany proces, usługę lub działanie”.

Na podkreślenie zasługuje wskazanie w powyższej definicji, że przedmiotem *outsourcingu* mogą być takie procesy, usługi lub działania, które w innym przypadku zostałyby wykonane przez zakład ubezpieczeń (reasekuracji). Uprzedzając zatem dalsze rozważania dotyczące tego, co może być przedmiotem *outsourcingu*, warto zwrócić uwagę, że powierzenia przez zakład ubezpieczeń (reasekuracji) wykonania takich czynności, których ze względu na ograniczenia prawne zakład ten nie mógłby sam wykonać, nie należy kwalifikować jako *outsourcingu*.

Nie sposób nie zauważyć, że powyższa definicja wskazuje na umowę jako instytucję prawną mającą stanowić podstawę *outsourcingu*. Naszym zdaniem powyższa definicja, pomimo odwołania się w niej do umowy, nie kreuje żadnego nowego stosunku obligacyjnego⁶. Przedmiotem *outsourcingu* może być powierzenie przez zakład ubezpieczeń (reasekuracji) zewnętrznemu dostawcy wykonania rozmaitych procesów, usług lub działań. Odbywać może się to w oparciu o różne stosunki obligacyjne, również te których podstawą są umowy stypizowane w przepisach

5. Wytyczne dotyczące systemu zarządzania, EIOPA-BoS-14/253 PL.

6. Jak się wydaje odmienne stanowisko w tej kwestii zajmuje P. Wajda, wskazując na gruncie komentarza do u.d.u.r., że umowa *outsourcingu* jest umową nienazwaną, do której odpowiednie zastosowanie znajdują przepisy Kodeksu cywilnego. Zob. P. Wajda [w:] P. Wajda, M. Szczepańska (red.), *Ustawa o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej. Komentarz*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2017, s. 71.

Kodeksu cywilnego (jak np. umowa zlecenia, czy umowa o dzieło). Jak trafnie wskazuje się w literaturze „*Outsourcing* oznacza w pierwszym rzędzie pewną metodę organizowania działalności gospodarczej, polegającą na wspomnianym „wyprowadzaniu” części działalności przedsiębiorstwa na zewnątrz. *Outsourcing* jest zatem raczej mechanizmem z zakresu ekonomii i zarządzania, niż konkretną konstrukcją prawną. Tego rodzaju mechanizm wykorzystywać może różnorodne instrumenty prawne”⁷.

Definicja *outsourcingu* zawarta w dyrektywie Solwency II wskazuje, że *outsourcing* „oznacza dowolnego rodzaju umowę między zakładem ubezpieczeń lub zakładem reasekuracji a dostawcą usług, będącym jednostką nadzorowaną lub nie, na podstawie której dostawca – bezpośrednio bądź w drodze *suboutsourcingu* – wykonuje proces, usługę lub działanie, które w innym przypadku zostałyby wykonane przez sam zakład ubezpieczeń lub zakład reasekuracji”⁸. Mając zatem na uwadze konieczność dokonywania prounijnej wykładni przepisów prawa krajowego i wskazanie *expressis verbis* w przytoczonej definicji, że *outsourcing* dotyczy dowolnego rodzaju umów, należy uznać że intencją ustawodawcy nie było określanie katalogu umów, które mogą stanowić podstawę *outsourcingu*.

Podstawą *outsourcingu* w rozumieniu u.d.u.r. może być każda umowa, zarówno nazwana, jak i nienazwana, o ile ma ona za przedmiot wykonywanie procesu, usługi lub działania, które w innym przypadku zostałyby wykonane przez zakład ubezpieczeń lub zakład reasekuracji.

2. Zakres czynności, które mogą być przedmiotem *outsourcingu*

Kolejnym istotnym z punktu widzenia analizowanej problematyki zagadnieniem jest kwestia ustalenia zakresu czynności, które należy kwalifikować jako *outsourcing* na gruncie u.d.u.r.

W dostępnych na rynku wydawniczym opracowaniach komentarzowych wyrażony został pogląd, w myśl którego przedmiotem *outsourcingu* mogą być tylko czynności wskazane w art. 73 u.d.u.r. Zgodnie z art. 73 u.d.u.r.:

- 1) zakład ubezpieczeń może, w drodze *outsourcingu*, powierzyć, w formie pisemnej, wykonywanie czynności ubezpieczeniowych, o których mowa w art. 4 ust. 7 pkt 3, ust. 8 i 9 u.d.u.r.;
- 2) zakład ubezpieczeń i zakład reasekuracji mogą, w drodze *outsourcingu*, powierzyć, w formie pisemnej, wykonywanie czynności, o których mowa w art. 4 ust. 2 pkt 2 i 4 oraz ust. 5 u.d.u.r.;
- 3) zakład ubezpieczeń i zakład reasekuracji mogą, w drodze *outsourcingu*, powierzyć, w formie pisemnej, innym podmiotom wykonywanie funkcji należących do systemu zarządzania.

Zdaniem P. Wajdy art. 73 u.d.u.r. określa zamknięty katalog czynności, które mogą być powierzone w drodze *outsourcingu*⁹. Z kolei M. Kozłowska, na gruncie komentarza do art. 73 u.d.u.r., podnosi, że „Wskazane katalogi czynności, które zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji mogą

7. W. Robaczyński [w:] W. Katner (red.), *System Prawa Prywatnego*, t. 9, *Prawo zobowiązań – umowy nienazwane*, C. H. Beck, Warszawa 2018, s. 481.

8. Art. 13 ust. 28 dyrektywy Solwency II.

9. P. Wajda, *op. cit.*, s. 377. Podobne stanowisko w tej kwestii wydaje się zajmować również M. Balcerowski, zdaniem którego z zestawienia norm zawartych w art. 73 oraz art. 4 u.d.u.r. wynika, że konstrukcja *outsourcingu* na gruncie tej ustawy odnosi się wyłącznie do czynności ubezpieczeniowych – M. Balcerowski, *Outsourcing likwidacji szkód ubezpieczeniowych w ubezpieczeniu ochrony prawnej*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2016, nr 1, s. 44.

powierzyć w drodze *outsourcingu* – w ocenie autorów komentarza – są katalogami zamkniętymi. Oznacza to, że zakłady nie mogą powierzyć w drodze *outsourcingu* innych czynności niż te, które zostały wyraźnie wskazane w omawianych przepisach¹⁰. Nie podzielamy tych poglądów¹¹.

Naszym zdaniem zakres zastosowania art. 73 u.d.u.r. dotyczy wyłącznie *outsourcingu* czynności ubezpieczeniowych¹² i reasekuracyjnych (wraz z czynnościami bezpośrednio związanymi z działalnością reasekuracyjną) oraz funkcji należących do systemu zarządzania. Art. 73 u.d.u.r. nie reguluje natomiast kwestii dopuszczalności powierzania w drodze *outsourcingu* czynności nie mających takiego charakteru.

Ustawowa definicja *outsourcingu* nie zawiera żadnych ograniczeń co do rodzaju działań, usług lub procesów, które mogą zostać powierzone zewnętrznemu dostawcy przez zakład ubezpieczeń (reasekuracji). Ograniczeń takich nie znajdziemy również w dyrektywie Solwency II¹³ i Rozporządzeniu Delegowanym. Wypada dodać, że pozostałe przepisy u.d.u.r. również nie zawierają zakazu powierzania w drodze *outsourcingu*, innych czynności niż te, które zostały wskazane w art. 73 u.d.u.r. W przepisach u.d.u.r. znajdziemy natomiast takie określenia, jak np. „*outsourcing* funkcji należących do systemu zarządzania oraz podstawowych lub ważnych czynności” (art. 75 u.d.u.r.), „umowy powierzające wykonywanie czynności oraz funkcji należących do systemu zarządzania (art. 77 u.d.u.r.)”. Wydaje się zatem, że skoro ustawodawca w związku z uregulowaniem *outsourcingu* posłużył się różnymi określeniami, należy przypisać im (zgodnie z zakazem wykładni synonimicznej) różne zakresy znaczeniowe. W dalszej części niniejszego artykułu wykażemy na przykładzie podstawowych i ważnych czynności, że zarówno na gruncie dyrektywy Solwency II, jak i Rozporządzenia Delegowanego, ograniczanie zakresu czynności, które mogą być przedmiotem *outsourcingu* do czynności wymienionych w art. 73 u.d.u.r. nie wydaje się słuszne. Wreszcie, także przytoczone dalej stanowiska EIOPA zawierające przykłady czynności, które powinny zostać uznane za *outsourcing*, utwierdzają nas w przekonaniu, że intencją prawodawcy unijnego nie było ograniczanie pojęcia *outsourcingu* do czynności wskazanych w art. 73 u.d.u.r.

Naszym zdaniem ograniczanie zakresu czynności, które mogą być powierzone w drodze *outsourcingu* do wymienionych w art. 73 u.d.u.r. nie jest trafne. W ślad za art. 3 ust. 1 pkt 27) u.d.u.r.

-
10. M. Kozłowska [w:] P. Czublun (red.), *Ustawa o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej. Komentarz*, C. H. Beck, Warszawa 2016, s. 197.
 11. Wart odnotowania jest pogląd P. Gołąba, w myśl którego zakłady ubezpieczeń mogą w drodze *outsourcingu* powierzyć do realizacji innym podmiotom: czynności ubezpieczeniowe wymienione w art. 4 u.d.u.r., funkcje należące do systemu zarządzania (audyt wewnętrzny, zarządzanie ryzykiem, aktuariat, *compliance*) oraz pozostałe procesy, funkcje i usługi o ile wspierają działalność ubezpieczeniową – P. Gołąb, *Outsourcing w działalności ubezpieczeniowej* [w:] A. Nowak, S. Nowak, J. Jagodziński (red.), *Polski obszar europejskich rynków finansowo-ubezpieczeniowych Anno Domini 2017*, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2017, s. 169.
 12. Przepis ten ma znaczenie w kontekście ograniczeń możliwości powierzania w drodze *outsourcingu* czynności ubezpieczeniowych. Warto odwołać się w tym zakresie do poglądów wyrażanych na gruncie art. 3 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej (Dz.U. z 2003, nr 124 poz. 1151 ze zm.) wskazujących na czynności o charakterze „niezlecałnym” [Zob. E. Kowalewski, *Prawo ubezpieczeń gospodarczych*, Wyd. Branta, Bydgoszcz-Toruń 2006, s. 155].
 13. Tak trafnie W. Baranowska-Zajac, *Warunki zlecenia przez zakłady ubezpieczeń czynności w drodze outsourcingu na podstawie dyrektywy 2009/138/WE oraz ustawy z 22.5.2003 r. o działalności ubezpieczeniowej*, „Monitor Prawniczy” 2014, nr 18, s. 963.

przez *outsourcing* należy rozumieć powierzenie takich procesów, usług lub działań, które w innym przypadku zostałyby wykonane przez zakład ubezpieczeń (reasekuracji).

Należy zatem stwierdzić, że obowiązujące przepisy przewidują dla zakładów ubezpieczeń i reasekuracji swobodę w zakresie korzystania z *outsourcingu*. W poszczególnych przepisach zawarte są jednak ograniczenia tej swobody. Ich charakter uzależniony jest od znaczenia czynności, które mają być przedmiotem *outsourcingu* dla działalności prowadzonej przez zakład ubezpieczeń lub zakład reasekuracji. Najdalej idące wymagania i ograniczenia przewidziane są dla tych czynności, które mają charakter podstawowy lub są ważne dla działalności danego zakładu ubezpieczeń (reasekuracji) bądź dotyczą funkcji należących do systemu zarządzania. Stanowi to emanację zasady proporcjonalności.

Bardziej problematyczne, i jak się wymagające dokonywania oceny *a casu ad casum*, jest kwalifikowanie danych czynności jako *outsourcingu*. Posiłkując się stanowiskiem niemieckiego organu nadzoru (BaFin¹⁴) można wskazać, że chodzi przede wszystkim o takie procesy, usługi lub działania, które są typowe dla działalności ubezpieczeniowej (reasekuracyjnej). Przy ocenie, czy powierzenie danej czynności stanowić będzie *outsourcing* należy wziąć pod uwagę przede wszystkim jej istotność, zakres, czas trwania oraz częstotliwość korzystania z usług zewnętrznego dostawcy¹⁵. Im większe znaczenie dla zakładu ubezpieczeń (reasekuracji) mieć będzie dana czynność i im częściej jej wykonanie powierzane będzie na zewnątrz, tym bardziej powinna ona zostać uznana za *outsourcing*. Jak wskazuje EIOPA zasięgnięcie porady wyspecjalizowanego konsultanta, na przykład z zakresu *compliance*, audytu wewnętrznego, księgowości, zarządzania ryzykiem, czy też funkcji aktuarialnej zazwyczaj nie powinno być uznawane za *outsourcing*¹⁶.

Podkreślenia wymaga, że działalność pośredników ubezpieczeniowych – w zakresie wykonywanych przez nich czynności z zakresu dystrybucji ubezpieczeń – nie powinna być kwalifikowana jako *outsourcing*¹⁷.

3. Pojęcie *outsourcingu* funkcji należących do systemu zarządzania oraz czynności podstawowych lub ważnych

Wśród czynności mogących być przedmiotem *outsourcingu* ustawodawca wyróżnił czynności podstawowe lub ważne, dla których przewidziany jest szczególny reżim prawny. W art. 46 ust. 1 pkt 4 lit. a u.d.u.r. zawarty został wymóg, aby zakład ubezpieczeń lub reasekuracji w pisemnych zasadach dotyczących *outsourcingu* zamieścić wykaz „funkcji należących do systemu zarządzania oraz czynności ubezpieczeniowych lub reasekuracyjnych, które zakład zamierza powierzać w drodze *outsourcingu* ze wskazaniem, które z tych czynności zakład uznaje za podstawowe lub ważne”.

Pojęcie „funkcji należących do systemu zarządzania” zostało zdefiniowane w art. 3 ust. 1 pkt 10 u.d.u.r., w myśl której jest nią „zdolność zakładu ubezpieczeń lub zakładu reasekuracji

14. Federalny Urząd Nadzoru Usług Finansowych.

15. Circular 02/2017 (VA) - Minimum Requirements under Supervisory Law on the System of Governance of Insurance Undertakings, https://www.bafin.de/SharedDocs/Veroeffentlichungen/EN/Rundschreiben/2017/rs_1702_mago_va_en.html?nn=9451706#doc10295814bodyText13 (dostęp na 31.12.2018 r.)

16. Por. Final Report on Public Consultation No. 14/017 on Guidelines on system of governance, s. 99.

17. *Ibidem*, s. 100–101.

do wykonywania poszczególnych zadań w ramach systemu zarządzania”. W tym miejscu warto wskazać, że literalna analiza u.d.u.r. mogłaby prowadzić do konkluzji, że *outsourcing* funkcji należących do systemu zarządzania dotyczy wyłącznie sytuacji przekazania na zewnątrz całości zadań związanych z daną funkcją. „Funkcja” wszakże to – zgodnie z definicją – „zdolność do wykonywania zadań”, a trudno przypuszczać, żeby jednorazowe lub nawet okazjonalne powierzenie części czynności w ramach danej funkcji pozbawiło zakładu ubezpieczeń [reasekuracji] „zdolności do wykonywania zadań związanych z daną funkcją”. Naszym zdaniem taka teza budziłaby jednak wiele kontrowersji. W tym kontekście warto przywołać stanowisko BaFin, w myśl którego: „W przypadku gdy istotne funkcje lub działania są częściowo zlecone, wówczas kluczową kwestią jest to, czy obszar zaplanowany na *outsourcing* jest uważany za ważny sam w sobie”¹⁸. Zatem kwalifikacja *outsourcingu* czynności w ramach funkcji należących do systemu zarządzania jako *outsourcingu* czynności ważnej lub podstawowej będzie zależna od oceny istotności powierzanych czynności w kontekście całej funkcji. I tak w naszej ocenie, powierzenie zewnętrznemu dostawcy usługi regularnego wykonywania na przykład drobnych analiz aktuarialnych nie powinno być uznawane za *outsourcing* funkcji należącej do systemu zarządzania.

Znacznie bardziej problematyczna jest interpretacja pojęcia „czynności podstawowych lub ważnych”. W u.d.u.r. nie została zamieszczona definicja legalna tego pojęcia. Krajowy ustawodawca nie określił również kryteriów, ani katalogu czynności, które powinny zostać uznane za podstawowe lub ważne¹⁹. W świetle art. 46 ust. 1 pkt 4 lit. a u.d.u.r., *prima facie* wydawałoby się, że tam gdzie inne przepisy u.d.u.r. odnoszą się do „czynności podstawowych lub ważnych”, należy przez nie rozumieć wyłącznie czynności ubezpieczeniowe i reasekuracyjne, które zakład ubezpieczeń lub reasekuracji uznał za takie. Analogicznie art. 74 u.d.u.r. dotyczy *outsourcingu* „czynności ubezpieczeniowych lub reasekuracyjnych oraz funkcji należących do systemu zarządzania”. Należy jednak zauważyć, że art. 49 ust. 2 dyrektywy Solwency II stanowi o „*outsourcingu* podstawowych lub ważnych funkcji lub czynności operacyjnych”, co podaje w wątpliwość, czy intencją prawodawcy unijnego było ograniczenie pojęcia „podstawowych lub ważnych czynności” wyłącznie do czynności ubezpieczeniowych lub reasekuracyjnych. Podobnie art. 274 ust. 2 Rozporządzenia Delegowanego dotyczy zlecenia w drodze *outsourcingu* „podstawowych lub ważnych funkcji lub czynności operacyjnych”. Mając na uwadze, że Rozporządzenie Delegowane obowiązuje bezpośrednio²⁰ oraz że w procesie wykładni poszczególnych przepisów u.d.u.r. należy brać pod uwagę również przepisy dyrektywy Solwency II²¹, które nie ograniczają zakresu pojęcia „podstawowych lub ważnych czynności” tylko do czynności ubezpieczeniowych i reasekuracyjnych, jego interpretacja oparta wyłącznie na art. 46 ust. 1 pkt 1 u.d.u.r. jest nieuzasadniona.

Jak zatem należy rozumieć pojęcie „podstawowych lub ważnych czynności”? Przy wykładni tego pojęcia istotne może być odwołanie się do treści Wytucznych. Wytuczna 60 – Podstawowe i ważne funkcje i czynności operacyjne stanowi, że: „Zakład powinien określać i udokumentować, czy funkcja lub czynność podlegająca *outsourcingowi* jest funkcją lub czynnością podstawową

18. *Circular...*

19. Odmienne niż ma to miejsce np. w ustawodawstwie francuskim – por. w tym zakresie art. R 354–7 francuskiego kodeksu ubezpieczeń (*Code des assurances*).

20. Art. 381 Rozporządzenia Delegowanego.

21. m.in. za wyrokiem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 24 stycznia 2012 r. w sprawie C-282/10 Dominguez i orzecznictwem powołanym w punkcie 24 (Legalis, nr 415959).

lub ważną, biorąc pod uwagę, czy dana funkcja lub czynność jest istotna dla działalności zakładu tj. nie byłby on w stanie świadczyć swoich usług na rzecz ubezpieczających, jeżeli nie byłaby ona wykonywana”. Zatem za czynności podstawowe lub ważne powinny zostać uznane te, które są na tyle istotne dla zakładu ubezpieczeń (reasekuracji), że bez ich wykonywania nie mógłby on świadczyć usług dla ubezpieczających (dotyczy to również czynności operacyjnych). Nie podejmując próby enumeratywnego wskazania tych czynności, które zawsze powinny być uznane za podstawowe lub ważne²², w naszej ocenie przy interpretacji powyższej definicji należy w pewnym zakresie uwzględnić także specyfikę działalności danego zakładu ubezpieczeń (reasekuracji). W rezultacie oznacza to, że w różnych zakładach ubezpieczeń (reasekuracji) zakresy czynności uznanych za podstawowe lub ważne mogą być częściowo zróżnicowane. Co więcej, zakład ubezpieczeń (reasekuracji) powinien wykazać dlaczego uznał, że dana czynność jest na tyle istotna dla jego działalności, że zakwalifikował ją jako podstawową lub ważną.

Zgodnie z wyjaśnieniami EIOPA, przykłady ważnych lub podstawowych czynności lub funkcji obejmują:

- 1) tworzenie i taryfikację produktów ubezpieczeniowych;
- 2) inwestowanie aktywów i zarządzanie ich portfelem;
- 3) likwidację szkód;
- 4) dostarczanie regularnego lub stałego wsparcia w zakresie *compliance*, audytu wewnętrznego, księgowości, zarządzania ryzykiem i aktuariatu;
- 5) przechowywanie danych;
- 6) zapewnianie ciągłego utrzymania i wsparcia systemu;
- 7) proces ORSA.

Lista ta różni się nieco od listy zaproponowanej przez BaFin, który wskazał, że następujące czynności uważane mogą być za ważne funkcje lub wykonujące ważne czynności ubezpieczeniowe: sprzedaż, zarządzanie portfelem, likwidacja szkód, obliczanie rezerw techniczno-ubezpieczeniowych, rachunkowość, produkty inwestycyjne i zarządzanie oraz elektroniczne przetwarzanie danych w związku z istotnymi typowymi czynnościami ubezpieczeniowymi²³.

Z kolei zdaniem EIOPA, za podstawowe lub ważne nie powinny być uznawane następujące czynności:

- 1) dostarczanie usług doradczych, które nie stanowią części działalności zakładu ubezpieczeń (reasekuracji), jak usług prawnych, szkolenia personelu, zapewnienia bezpieczeństwa budynków i personelu;
- 2) zakup ustandaryzowanych usług, jak dostarczanie informacji marketingowych i źródeł cen;
- 3) dostarczanie wsparcia logistycznego, jak sprzątanie i catering;
- 4) wsparcie procesów HR, jak rekrutowanie pracowników tymczasowych i świadczenie usług kadrowo-płacowych²⁴.

22. Wydaje się, że za takie można właśnie uznać te czynności i funkcje, które zostały wymienione w art. 73 u.d.u.r.

23. *Circular...*

24. *Final...*, s. 100.

4. Warunki *outsourcingu* funkcji należących do systemu zarządzania oraz czynności podstawowych lub ważnych

Zakład ubezpieczeń (reasekuracji) mając zamiar powierzenia w drodze *outsourcingu* funkcji należących do systemu zarządzania oraz czynności podstawowych lub ważnych powinien spełnić szereg wymogów określonych w przepisach. Dotyczą one w szczególności warunków *outsourcingu*, treści umowy i zawiadomienia organu nadzoru o zamiarze wdrożenia *outsourcingu*.

Wymagane jest również przeprowadzenie procesu weryfikacji potencjalnego usługodawcy. Rozporządzenie Delegowane nakazuje, aby przy wyborze usługodawcy w odniesieniu do podstawowych lub ważnych funkcji lub czynności operacyjnych, zapewniono:

- 1) przeprowadzenie szczegółowej analizy w celu zapewnienia, aby potencjalny usługodawca posiadał umiejętności i możliwości oraz ewentualne zezwolenia wymagane na podstawie przepisów prawa, pozwalające mu wykonywać w odpowiedni sposób zlecane funkcje lub czynności, uwzględniając przy tym cele i potrzeby zakładu, co w naszej ocenie oznacza potrzebę dokonania nie tylko weryfikacji formalnoprawnych warunków współpracy z dostawcą, ale również odpowiednich zasobów kadrowych i organizacyjnych (ewentualnie również finansowych) po stronie dostawcy usług;
- 2) przyjęcie przez usługodawcę wszelkich środków zapewniających, aby zaspokojeniu potrzeb zakładu dokonującego *outsourcingu* nie zagrażał żaden faktyczny lub potencjalny konflikt interesów, co oznacza naszym zdaniem przede wszystkim weryfikację potencjalnych innych podmiotów obsługiwanych przez usługodawcę i zapewnienie braku możliwości przedkładania interesów jednego z nich kosztem innego klienta;
- 3) zawarcie pisemnej umowy pomiędzy zakładem ubezpieczeń lub zakładem reasekuracji a usługodawcą, w której wyraźnie określone zostaną odpowiednie prawa i obowiązki zakładu i usługodawcy;
- 4) objaśnienie warunków umowy *outsourcingu*, w zrozumiałym sposobie organowi administrującemu, zarządzającemu lub nadzorcemu zakładu oraz ich zatwierdzenie przez ten organ, co sprowadza się do zapewnienia odpowiedniego procesu decyzyjnego w zakładzie ubezpieczeń (reasekuracji), uwzględniającego finalną w nim rolę zarządu;
- 5) brak naruszeń prawa, a w szczególności przepisów dotyczących ochrony danych, w związku z *outsourcingiem*;
- 6) podleganie przez usługodawcę takim samym przepisom dotyczącym bezpieczeństwa i poufności informacji dotyczących zakładu ubezpieczeń lub zakładu reasekuracji lub ich ubezpieczających lub beneficjentów, jak przepisy mające zastosowanie do danego zakładu ubezpieczeń lub zakładu reasekuracji,

przy czym w przypadku zobowiązań wskazanych w punktach 5 i 6 wymaga się zapewnienia – na poziomie umowy z dostawcą – świadomości istnienia określonych reguł działania oraz postępowania zgodnie z nimi.

Dodatkowo, w myśl art. 75 ust. 1 u.d.u.r. konieczne jest zapewnienie, że *outsourcing* funkcji należących do systemu zarządzania oraz podstawowych lub ważnych czynności nie będzie odbywał się w sposób prowadzący do:

- 1) przekazania zarządzania zakładem ubezpieczeń (reasekuracji), o którym mowa w art. 368 § 1 ustawy z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych²⁵;
- 2) przekazania wykonywania działalności ubezpieczeniowej (reasekuracyjnej) w sposób powodujący brak faktycznego wykonywania działalności przez zakład ubezpieczeń (reasekuracji);
- 3) pogorszenia jakości systemu zarządzania zakładem ubezpieczeń (reasekuracji);
- 4) zwiększenia ryzyka operacyjnego zakładu ubezpieczeń (reasekuracji);
- 5) pogorszenia możliwości monitorowania przez organ nadzoru przestrzegania przez zakład ubezpieczeń (reasekuracji) jego obowiązków;
- 6) pogorszenia jakości świadczenia usług ubezpieczającym, ubezpieczonym lub uprawnionym z umów ubezpieczenia oraz cedentom.

Również i te elementy powinny być zweryfikowane przed podjęciem decyzji o wyborze dostawcy świadczącego usługi *outsourcingowe*.

5. Treść umowy obejmującej *outsourcing* funkcji należących do systemu zarządzania oraz czynności podstawowych lub ważnych

Art. 274 ust. 4 Rozporządzenia Delegowanego nakazuje, aby w umowie, mającej za przedmiot *outsourcing* funkcji należących do systemu zarządzania oraz czynności podstawowych lub ważnych, były zawarte w szczególności następujące, wyraźnie sformułowane wszystkie następujące wymogi:

- 1) obowiązki i zadania obu stron;
- 2) zobowiązanie usługodawcy do przestrzegania wszystkich mających zastosowanie przepisów prawa, wymogów regulacyjnych i wytycznych, jak również wszelkich zasad zatwierdzonych przez zakład ubezpieczeń (reasekuracji), jak również zobowiązanie usługodawcy do współpracowania z organem sprawującym nadzór nad zakładem w odniesieniu do funkcji lub czynności zleconych w drodze *outsourcingu*;
- 3) zobowiązanie usługodawcy do ujawniania wszelkich faktów mogących w istotny sposób wpłynąć na jego zdolność do wykonania zleconych mu w drodze *outsourcingu* funkcji lub czynności w sposób skuteczny i zgodny z odpowiednimi przepisami prawa i wymogami regulacyjnymi;
- 4) okres wypowiedzenia umowy przez usługodawcę, który jest wystarczająco długi, aby zakład ubezpieczeń (reasekuracji) mógł znaleźć rozwiązanie alternatywne;
- 5) przysługująca zakładowi ubezpieczeń (reasekuracji) możliwość rozwiązania, w razie konieczności, umowy o *outsourcing* bez uszczerbku dla ciągłości i jakości usług świadczonych na rzecz ubezpieczających;
- 6) zastrzeżone przez zakład ubezpieczeń (reasekuracji) prawo do bycia informowanym przez usługodawcę o funkcjach i czynnościach zleconych w drodze *outsourcingu* oraz o ich realizacji, a także prawo do wydawania ogólnych wytycznych i indywidualnych instrukcji skierowanych do usługodawcy w sprawie kwestii, które należy uwzględnić podczas wykonywania funkcji i czynności zleconych w drodze *outsourcingu*;
- 7) obowiązek chronienia przez usługodawcę wszystkich informacji poufnych dotyczących zakładu ubezpieczeń lub zakładu reasekuracji oraz jego ubezpieczających, beneficjentów, pracowników, kontrahentów i wszelkich innych osób;

25. Dz.U. z 2000 r., nr 94, poz. 1037 ze zm.

- 8) zakład ubezpieczeń (reasekuracji), jego audytor zewnętrzny i organ nadzoru posiadają faktyczny dostęp do wszystkich informacji dotyczących funkcji i czynności zleczonych w drodze *outsourcingu*, w tym mogą przeprowadzać kontrole na miejscu w lokalu usługodawcy;
- 9) możliwość kierowania przez organ nadzoru zapytań bezpośrednio do usługodawcy, gdy jest to stosowne i konieczne do celów nadzorczych, oraz obowiązek udzielenia przez usługodawcę odpowiedzi na te pytania;
- 10) prawo zakładu ubezpieczeń (reasekuracji) do otrzymania informacji o funkcjach i czynnościach zleczonych w drodze *outsourcingu* oraz możliwość wydawania instrukcji w sprawie funkcji i czynności zleczonych w drodze *outsourcingu*;
- 11) w stosownych przypadkach — warunki, zgodnie z którymi usługodawca może dokonać suboutsourcingu funkcji i czynności zleczonych mu w drodze *outsourcingu*;
- 12) postanowienie, zgodnie z którym obowiązki i zadania usługodawcy wynikające z jego umowy z zakładem ubezpieczeń (reasekuracji) pozostaną nienaruszone pomimo ewentualnego *suboutsourcingu*.

Ponadto, co wynika z art. 74 u.d.u.r., w umowie z podmiotem, któremu zakład ubezpieczeń (reasekuracji) powierzył wykonywanie czynności ubezpieczeniowych lub reasekuracyjnych lub czynności w ramach funkcji należących do systemu zarządzania, należy również zapewnić, że:

- 1) usługodawca będzie współpracował z organem nadzoru w zakresie powierzonych czynności lub funkcji;
- 2) organ nadzoru będzie miał możliwość przeprowadzania kontroli działalności i stanu majątkowego dostawcy usług w zakresie powierzonych czynności lub funkcji;
- 3) zakład ubezpieczeń (reasekuracji), firma audytorska badająca sprawozdania finansowe oraz sprawozdania o wypłacalności i kondycji finansowej zakładu oraz organ nadzoru będą posiadały dostęp do danych usługodawcy, związanych z powierzonymi mu czynnościami lub funkcjami.

Na co warto zwrócić uwagę, przywołany wymóg dotyczy nie tylko tych czynności ubezpieczeniowych (reasekuracyjnych) zakwalifikowanych jako podstawowe lub ważne, ale każdego przypadku *outsourcingu* którejkolwiek z czynności ubezpieczeniowych lub reasekuracyjnych.

6. Zawiadomienie o zamiarze wdrożenia *outsourcingu* funkcji należących do systemu zarządzania oraz podstawowych lub ważnych czynności

Istotnym obowiązkiem jest również, wynikająca z art. 75 ust. 2 u.d.u.r., konieczność zawiadomienia organu nadzoru co najmniej na 30 dni przed wdrożeniem *outsourcingu* funkcji należących do systemu zarządzania oraz podstawowych lub ważnych czynności, a także o istotnej zmianie w *outsourcingu* tych funkcji lub czynności. Przy dokonywaniu stosownego zawiadomienia należy wziąć pod uwagę treść Wytycznych. Dokonując zawiadomienia o *outsourcingu*, zakład ubezpieczeń (reasekuracji) powinien umieścić w nim opis zakresu i przyczyny *outsourcingu* oraz nazwę usługodawcy, a jeżeli dotyczy kluczowej funkcji, należy również dodać nazwisko osoby odpowiedzialnej za funkcję lub działania objęte *outsourcingiem* po stronie usługodawcy²⁶.

Wydaje się, że obowiązek zawiadomienia organu nadzoru o istotnej zmianie w *outsourcingu* nie obejmuje wyłącznie planowych zmian w umowie z zewnętrznym dostawcą. EIOPA wskazuje,

26. Wytyczna nr 64 – Pisemne zawiadomienie organu nadzoru.

że obowiązkiem notyfikacji powinny być objęte również takie sytuacje jak np. nieprzestrzeganie przez zewnętrznego dostawcę obowiązujących przepisów, czy istotne problemy z dostępem do danych lub informacji²⁷. W takich przypadkach zakład ubezpieczeń (reasekuracji) nie mógłby jednak zazwyczaj dokonać notyfikacji wyprzedzającej, stąd racjonalne byłoby przyjęcie, że obowiązek ten aktualizuje się dopiero po wykryciu przez zakład zaistniałych nieprawidłowości, które można zakwalifikować jako istotną zmianę w *outsourcingu*.

Powyższe obowiązki są skorelowane z kompetencją Komisji Nadzoru Finansowego do wydania w trybie art. 363 ust. 1 u.d.u.r. decyzji zakazującej zakładowi ubezpieczeń (reasekuracji) planowanego *outsourcingu* funkcji należących do systemu zarządzania oraz podstawowych lub ważnych czynności, a także istotnej zmiany w takim *outsourcingu*, w przypadku stwierdzenia, że wykonywanie tych funkcji i czynności mogłoby odbywać się z naruszeniem warunków, o których mowa w art. 73–77 u.d.u.r.

7. *Outsourcing* wewnątrzgrupowy

Rozporządzenie Delegowane wskazuje, że w przypadku gdy zakład ubezpieczeń (reasekuracji) i usługodawca należą do tej samej grupy, zakład zlecający w drodze *outsourcingu* podstawowe lub ważne funkcje lub czynności operacyjne jest zobowiązany do wzięcia pod uwagę zakresu, w jakim zakład kontroluje usługodawcę lub ma zdolność wywierania wpływu na jego działania. Chodzi o wpływ wynikający np. z treści porozumień wewnątrzgrupowych czy funkcjonujących w ramach grupy kapitałowej standardów działania spółek serwisowych.

Jak wskazuje EIOPA w Wytocznych, *outsourcing* funkcjonujący w ramach grupy kapitałowej niekoniecznie różni się od *outsourcingu* powykonanego przez podmioty spoza grupy. EIOPA zwraca uwagę, że w przypadku *outsourcingu* wewnątrzgrupowego proces wyboru może być bardziej elastyczny, lecz nie powinien być postrzegany automatycznie jako wymagający mniejszej uwagi i mniejszego nadzoru niż *outsourcing* zewnętrzny. Oznacza to, że z racji przynależności do tej samej grupy kapitałowej proces wyboru może być uproszczony²⁸.

8. Pisemne zasady dotyczące *outsourcingu*

Art. 46 ust. 1 pkt 4 u.d.u.r. wymaga, aby – w przypadku gdy zakład ubezpieczeń (reasekuracji) stosuje lub zamierza stosować *outsourcing*, sporządzono na piśmie zasady dotyczące obejmujące w szczególności:

- 1) wykaz funkcji należących do systemu zarządzania oraz czynności ubezpieczeniowych lub reasekuracyjnych, które zakład zamierza powierzać w drodze *outsourcingu* ze wskazaniem, które z tych czynności zakład uznaje za podstawowe lub ważne,
- 2) kryteria wyboru podmiotu, któremu zakład zamierza powierzać wykonywanie czynności ubezpieczeniowych lub reasekuracyjnych oraz funkcji należących do systemu zarządzania

27. *Final...*, s. 104.

28. Wprowadzenie pkt 1.15.

(przy czym obejmować co najmniej wymogi wynikające z art. 274 ust. 3 Rozporządzenia Delegowanego – omówione w punkcie 4 powyżej),

- 3) sposób realizacji warunków, o których mowa w art. 74 u.d.u.r. i art. 75 u.d.u.r. (omówionych powyżej),
- 4) zasady zarządzania ryzykiem związanym z powierzeniem, w drodze *outsourcingu*, wykonywania czynności oraz funkcji należących do systemu zarządzania.

Dodatkowo, EIOPA w Wytycznych wskazuje, że pisemne zasady dotyczące *outsourcingu* powinny wskazywać m.in. częstotliwość przeprowadzania oceny wypełniania przez usługodawcę powierzonych mu obowiązków oraz uzyskiwanych wyników oraz plany awaryjne związane z prowadzoną działalnością, w tym strategię wyjścia dotyczące podstawowych lub ważnych funkcji lub czynności podlegających *outsourcingowi*²⁹.

9. *Suboutsourcing*

Art. 3 ust. 1 pkt 27 u.d.u.r. wyraźnie dopuszcza możliwość powierzenia przez zewnętrznego dostawcę, któremu zakład ubezpieczeń (reasekuracji) powierzył wykonywanie procesów, usług lub działań, ich wykonania innym podmiotom³⁰. Należy jednak pamiętać, że zgodnie z art. 274 ust. 4 Rozporządzenia Delegowanego umowa pomiędzy zakładem ubezpieczeń (reasekuracji) a zewnętrznym dostawcą powinna określać warunki, zgodnie z którymi ten dostawca może dokonać *suboutsourcingu* funkcji i czynności zleconych mu w drodze *outsourcingu*. W umowie powinno znaleźć się również zobowiązanie zewnętrznego dostawcy, w myśl którego jego obowiązki i zadania wynikające z umowy z zakładem ubezpieczeń (reasekuracji) pozostaną nienaruszone pomimo ewentualnego *suboutsourcingu*. EIOPA zwraca również uwagę, że w sytuacji gdy przedmiotem *suboutsourcingu* miałyby być dalsze powierzenie czynności podstawowych lub ważnych, powinno to zostać zaaprobowane przez zakład ubezpieczeń (reasekuracji)³¹.

10. Wnioski końcowe

Przepisy regulujące problematykę *outsourcingu* w działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej budzą wiele wątpliwości. Krajowy ustawodawca nie zdecydował się na dookreślenie katalogu czynności, które powinny zostać uznane za *outsourcing*. W doktrynie nie wypracowano dotychczas czytelnych kryteriów pozwalających na przeprowadzenie precyzyjnego podziału pomiędzy *outsourcingiem* a pozostałymi usługami świadczonymi na rzecz zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji przez zewnętrznych dostawców. Uwaga ta jest również aktualna w odniesieniu

29. Wytyczna nr 63 – Spisane zasady dotyczące *outsourcingu*.

30. W przepisie tym ustawodawca *explicite* wskazał, że może odbywać się to na podstawie umowy pomiędzy zewnętrznym dostawcą a innym podmiotem. W naszym przekonaniu nie jest zatem uzasadniony pogląd, w myśl którego możliwość dokonywania dalszego *outsourcingu* jest wyłączona – tak, naszym zdaniem nie-trafnie, P. Wajda, *op. cit.*, s. 377. Kontrowersyjna wydaje się natomiast możliwość dalszego *suboutsourcingu* – zob. w tej kwestii rozważania D. Karwali, *Chmura obliczeniowa a nowa ustawa o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej*, „Prawo Asekuracyjne” 2016, nr 1, s. 50.

31. *Final...*, s. 102.

do kwestii delimitacji czynności podstawowych lub ważnych. W związku z powyższym zakłady ubezpieczeń i reasekuracji muszą we własnym zakresie sprostać obowiązkowi określenia i udokumentowania, które z powierzanych zewnętrznym dostawcom czynności powinny być kwalifikowane jako *outsourcing*, w tym *outsourcing* czynności podstawowych lub ważnych.

Pomimo tego, że krajowy ustawodawca poświęcił zagadnieniu *outsourcingu* w działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej tylko kilka przepisów, problematyka ta jest na tyle obszerna, że nie sposób było wyczerpać jej w niniejszym artykule. Autorzy mają nadzieję, że stanowił on będzie przyczynek do pogłębienia rozważań dotyczących *outsourcingu*, zwłaszcza, że wiele interesujących i doniosłych praktycznie zagadnień jak na przykład relacja *outsourcingu* do przepisów o tajemnicy ubezpieczeniowej, czy ochronie danych osobowych, wciąż pozostaje do opracowania.

Wykaz źródeł

Literatura:

- Balcerowski M., *Outsourcing likwidacji szkód ubezpieczeniowych w ubezpieczeniu ochrony prawnej*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2016, nr 1.
- Baranowska-Zajac W., *Warunki zlecenia przez zakłady ubezpieczeń czynności w drodze outsourcingu na podstawie dyrektywy 2009/138/WE oraz ustawy z 22.5.2003 r. o działalności ubezpieczeniowej*, „Monitor Prawniczy” 2014, nr 18.
- Gołąb P., *Outsourcing w działalności ubezpieczeniowej* [w:] A. Nowak, S. Nowak, J. Jagodziński (red.), *Polski obszar europejskich rynków finansowo-ubezpieczeniowych Anno Domini 2017*, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2017.
- Karwala D., *Chmura obliczeniowa a nowa ustawa o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej*, „Prawo Asekuracyjne” 2016, nr 1.
- Kowalewski E., *Prawo ubezpieczeń gospodarczych*, Wyd. Branta, Bydgoszcz-Toruń 2006.
- Kozłowska M. [w:] P. Czublun (red.), *Ustawa o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej. Komentarz*, C. H. Beck, Warszawa 2016.
- Robaczyński W. [w:] W. Katner (red.), *System Prawa Prywatnego, t. 9, Prawo zobowiązań – umowy nienazwane*, C. H. Beck, Warszawa 2018.
- Wajda P. [w:] P. Wajda, M. Szczepańska (red.), *Ustawa o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej. Komentarz*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2017.

Pozostałe:

- Circular 02/2017 (VA) – Minimum Requirements under Supervisory Law on the System of Governance of Insurance Undertakings.
- Final Report on Public Consultation No. 14/017 on Guidelines on system of governance.
- Wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 24 stycznia 2012 r. w sprawie C-282/10 Dominguez.
- Wytyczne dotyczące systemu zarządzania, EIOPA-BoS-14/253 PL.

Outsourcing in insurance and reinsurance activity – legal issues

The aim of this article is to describe the legal aspects of outsourcing in insurance and reinsurance activity. The analysis carried out in this article leads to the conclusion that legislation concerning outsourcing raise many doubts. On the one hand, the authors state that any functions or activities of insurance or reinsurance undertakings can be outsourced. In their opinion, outsourcing is not a type of innominate contract and is not limited to functions and activities expressly listed in the Act on Insurance and Reinsurance activity. On the other hand, national legislation did not determine a catalogue of activities that should be considered as outsourcing. Moreover, the undertaking needs to decide when an arrangement falls within the definition of outsourcing and determine whether a function or activity is critical or important. Therefore, it is important to make efforts in order to determine criteria when outsourcing takes place, especially in relation to the outsourcing of key functions. The authors also emphasize the role of the EU legislation, EIOPA interpretations and the legal doctrine in interpreting provisions on outsourcing.

Keywords: outsourcing, insurance activities, key functions.

PAWEŁ MACHULAK – absolwent Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie oraz Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, radca prawny, świadczący usługi doradztwa prawnego na rzecz towarzystw ubezpieczeń.

JAKUB ZIEMBA – absolwent Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, radca prawny, Dyrektor departamentów prawnych w towarzystwach ubezpieczeń.

Artykuł wyraża wyłącznie osobiste poglądy autorów i nie może być utożsamiany ze stanowiskami instytucji, z którymi autorzy współpracują.